

Exacerbace CHOPN

Ladislav Lacina, KPHCH, Nemocnice Na Bulovce, listopad 2017

Exacerbace CHOPN

Exacerbace je: „Akutní příhoda charakterizovaná zhoršením pacientových respiračních symptomů, které přesahuje obvyklou denní variabilitu a vede ke změně medikace.“

Stabilní CHOPN

Exacerbace CHOPN

Exacerbace CHOPN

Příčina exacerbací:

- virové infekce horních cest dýchacích
- virové nebo bakteriální infekce dolních cest dýchacích
(bronchitidy, pneumonie)
- vliv aerosolů v atmosféře a/nebo zvýšené znečištění ovzduší
- snížená adherence k léčbě
(nebo zhoršené zvládnání inhalační techniky)
- vedlejší účinek jiných léků
(benzodiazepiny, neselektivní beta-blokátory)
- zhoršení kardiální komorbidity nebo gastroesofageálního refluxu

Z uvedeného plyne částečná sezónnost exacerbací CHOPN

Exacerbace CHOPN

U některých pac. nebývají nikdy u jiných často...

Co je to „často“?

- podle definice více než 1x do roka (tři roky po sobě)

Obecně platí, že pokročilejší stadia CHOPN mívají exacerbace častěji, ale záleží na fenotypu.

Častý exacerbátor = specifický fenotyp CHOPN dle českého i mezinárodního (GOLD) standardu.

Kategorie CHOPN dle GOLD

Fenotypy CHOPN, český standard 2012

Anamnéza exacerbací	mMRC 0-1 CAT <10	mMRC ≥2 CAT ≥10
2 či více exacerbací (nebo 1 či více pokud vyžadovala hospitalizaci)	C	D
0-1 exacerbace (pokud nevyžadovala hospitalizaci)	A	B

fenotyp častých exacerbací

bronchitický fenotyp

emfyzematický fenotyp

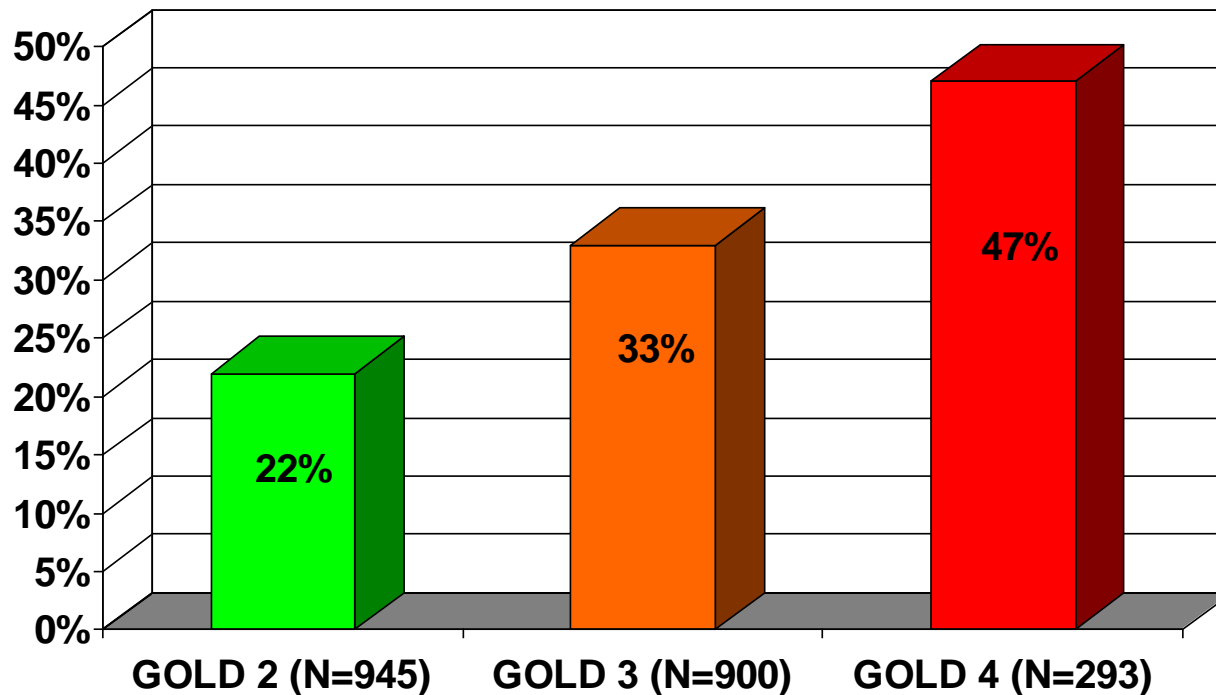
překryv CHOPN a astmatu

CHOPN vedoucí ke kachektizaci

fenotyp s bronchiektáziemi

Exacerbace CHOPN

U některých pac. nebývají nikdy u jiných často...

Studie ECLIPSE

Počet pacientů s častými exacerbacemi (≥ 2) podle stádia CHOPN

Exacerbace CHOPN

Příznaky exacerbace CHOPN:

Příznaky jsou částečně závislé na fenotypu stabilní CHOPN pacienta:
Stav se vyvíjí během několika hodin či dnů

- **Zhoršená dušnost**

- při větší či menší námaze, eventuálně klidová
- výrazné zhoršení tolerance fyzické námahy

- **Kašel (změna intenzity či charakteru)**

- zejm. u bronchitického fenotypu či při infektu DCD výrazná produkce různě zbarveného hlenu

- **Pískoty, vrzoty, sípání na hrudníku**

- **Nová či zhoršená respirační insuficience** (pokles $SpO_2 < 90\%$, resp. pO_2 pod 8kPa)

- **Tachypnoe, zapojení pomocných dých. svalů, porucha dechového vzoru**

Exacerbace CHOPN

Diferenciální diagnostika:

Pozor!

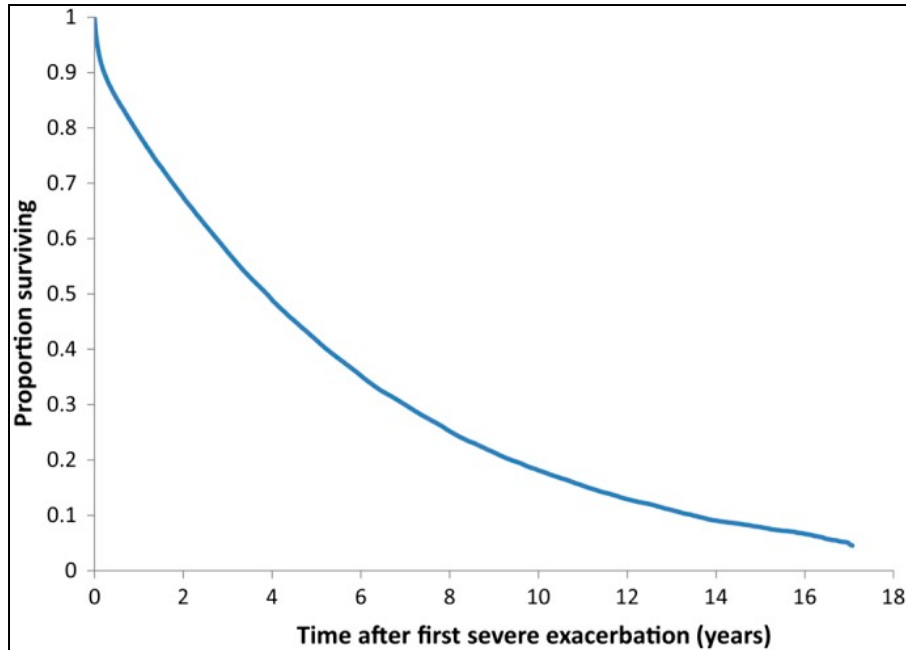
- Pacienti s těžšími stadii CHOPN bývají polymorbidní
- Zhoršená může být existující komorbidita
- Mohla se objevit zcela nová choroba

V diff.dg. připadá v úvahu zejména:

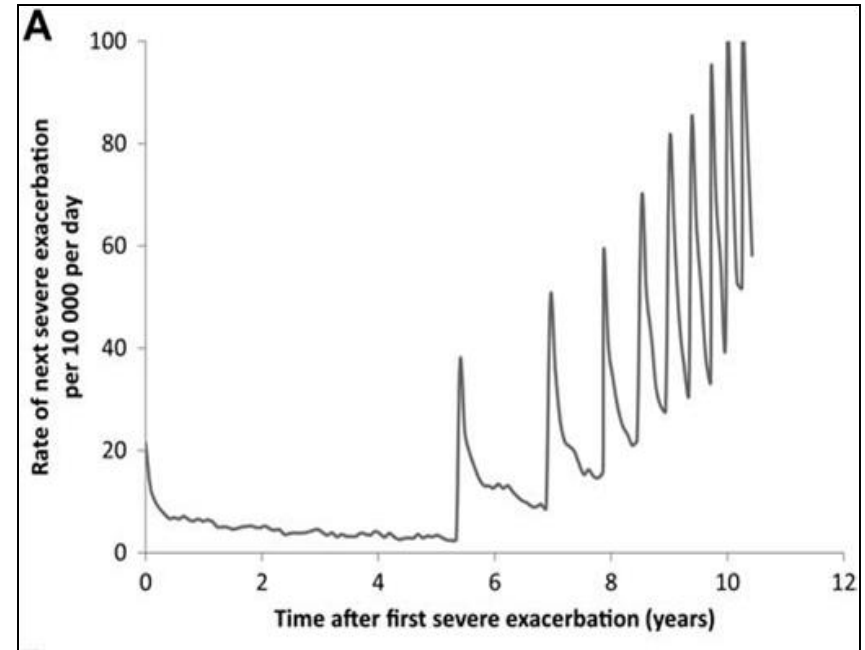
- Kardiální insuficience
  - jako prvotní stav nebo jako projev jiné akutní srdeční nemoci (arytmie, infarkt myokardu, náhlá dekomp. art. hypertenze)
- Plicní embolie
- Pleurální výpotek
- Pneumonie
- Pneumothorax
- Nikoliv exacerbace, ale stav terminální fáze CHOPN

Exacerbace CHOPN

Následky (těžké) exacerbace CHOPN:

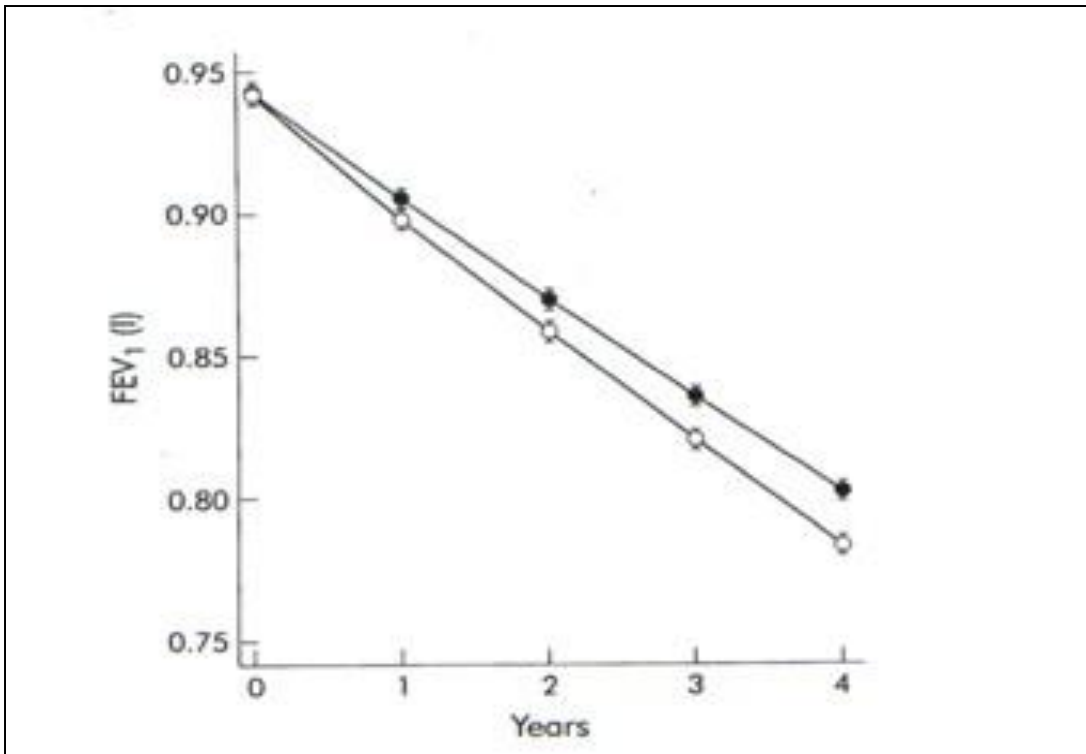
Studie - přežívání 73 106 pacientů po první hospitalizaci pro exacerbaci CHOPN: medián přežití: 3,6 roku

Doba od 1. do 2. hospitalizace pro CHOPN byla cca 5 let, ale doba mezi 9. a 10. exacerbací byla méně než 4 měsíce

Exacerbace CHOPN

Následky (těžké) exacerbace CHOPN:

- Bez opakovaných exacerbací

- Pac. s opakovanými exacerbacemi

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Lehké exacerbace:

- Jen mírné zhoršení příznaků CHOPN:
  - V mnoha případech je pacient schopen zvládnout je pomocí SABA (SAMA)

Výraznější exacerbace:

- Výraznější dušnost, kterou se pac. nedaří zvládnout doma a přijíždí k lékaři
  - často sanitou
  - Prvotní ošetření v sanitě nebo v akutní ambulanci
  - čím rychlejší prvotní ošetření, tím lépe
    - i u pac. evidentně na příjem na standardní oddělení je vhodné provést ještě před přijetím alespoň podat bronchodilatační nebulizaci (SABA, ev. SABA/SAMA)
    - pacienty rovnou indikované na JIP ošetřujeme až na JIPu

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Při příjezdu pacienta:

- 1) Zhodnocení vit. funkcí, fyz. nálezu a celkového stavu pacienta
- 2) Podání prvotní léčby
- 3) Znovu zhodnocení stavu; pac. buď k příjmu, nebo k ambulantnímu postupu

Prvotní léčba:

- Nebulizace SABA/SAMA, ev. pouze SABA (*inh. FR 2ml+Berodual 1ml přes zdroj kyslíku*)
  - Studie uvádějí srovnatelný efekt při aplikaci spreje přes inhal. nástavec
  - Přesto nebulizace vhodnější, neboť účinek není snížen těžkým stavem pacienta
  - Nebulizace vhodnější i z důvodu, že souběžně pac. inhaluje kyslík
  - Podáváme ji i když pac. uvádí, že doma užil několik dávek bronchodil. spreje
- Systémové kortikoidy (*i.v. FR100+SoluMedrol 80mg na 30min*)
  - Dle některých autorů stačí 40mg a dle některých není rozdíl mezi i.v. a p.o. podáním
  - Některá pracoviště SoluMedrol nahrazují Dexamethasonem (8-12mg)
- Nasadit kyslík a vyčkat vykapání infuze
- Zvážit zopakování nebulizace po dokapání infuze
- Kontroverze: Syntophyllin ano či ne? (dle guidelines spíše ne, ale v praxi se dávají)

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Podaná prvotní léčba

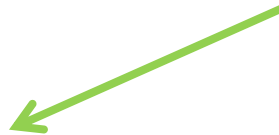

Přehodnocení stavu

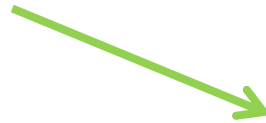
(subjektivně, poslech, SpO₂, TK, TF)

Co dál?

Další postup ambulantně

Příjem na oddělení, ev. na JIP

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Varianta ambulantního pokračování léčby:

- Je možná když:

1. Pac. má uspokojivé zázemí
2. Po prvotním ošetření udává významné zlepšení stavu
3. Toto zlepšení stavu je patrné i objektivně
(zmírnění dechového úsilí, zlepšení tolerance námahy...)
4. Nejsou zn. respirační insuficience
(spontánně pO₂ nad 8kPa, či SpO₂ alespoň 91% či v příp. osob na DDOT je resp. insuf. kyslíkem korigovaná)
5. Nejsou dekompenzované komorbidity

- Je nutné se ujistit o tom, zda pac. zvládá inhalaci chronické léčby

- Doma po dobu 7-14 dní Prednison 20-30mg.

(při podávání do 14 dní lze pak vysadit naráz, bez post. snižování)

- U pac. zahleněných, resp. s nárůstem objemu či změnou charakteru sputa lze nasadit ATB (5-7 dní)

- Léčba je empirická, nejčastěji beta-laktamy či makrolidy)

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Varianta léčby za hospitalizace (na standardním oddělení):

- **Co nabízí oproti ambulantní léčbě navíc:**

- Účinnější inhalační resp. nebulizační léčba
(4-5xd FR 2ml+Berodual 1ml±Mucosolvan 1ml)
- Oxygenoterapie
- Rehabilitace (dechová, nácvik odkašlání, zvyšování fyz. kondice, rhb. chůze)
- Pokračování i.v. aplikace kortikoidů
(formální guidelines nepotvrzují přínos, ale v praxi po 3-4 dny bývá i.v. podání)
- Podávání metylxantinů (vždy až po nasazení SABA/SAMA a kortikoidů)
  - Bronchodilatační efekt jen malý
  - Snadné překročení terap. okna s projevy tachykardie, psychózy a nauzey
(nad 20mg/l velmi často, nad 15mg/l někdy, nad 10mg/l zřídka)
  - Terapeutická koncentrace je 10-15mg/l (bronchodilatační účinek), při nižších dávkách je snad zachován efekt potenciace kortikoidů
- Léčba komorbidit a celková lepší kontrola zdr. stavu
- Zacílení ATB terapie
- V případě špatně postupující rhb. lze lépe domluvit následná lůžka (léčebnu)

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Oxygenoterapie:

- kyslíkovými brýlemi (nosními hroty) x Venturiho maskou
- **Průtok 1L/min zvyšuje FiO_2 o 3-4 kPa**
  - norm. vzduch: FiO_2 0,21
  - **průtok 2L/min: FiO_2 cca 0,28, průtok 4L/min: FiO_2 cca 0,35**
- max. efektivní FiO_2 dosažitelná kyslíkovými brýlemi: 0,38
- a maskou: až 0,98

Riziko oxygenoterapie:

- nebezpečí útlumu dechového centra, retence CO_2 a karbonarkózy (a smrti)
  - Hrozí u osob s chron. resp. insuf 1. a zejména 2.typu
  - Důvod:** patologická dysregulace dýchání, kdy stimulem není vyšší pCO_2 , ale pokles pO_2 .
- Obecně je průtok nad 3L/min u pac. s CHOPN rizikový
- Na JIP lze odsledovat „bezpečnou“ úroveň oxygenoterapie
- Pokud nelze dosáhnout normalizace pO_2 bez nárůstu pCO_2 , je indikována umělá plicní ventilace (obvykle ve formě NIV)

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Léčba za hospitalizace na JIP:

- Co nabízí oproti léčbě na standardním lůžku navíc:

- Kontinuální sledování SpO₂
- Kontinuální sledování kardivask. veličin (TK, TF, EKG záznam, P/V tekutin)
- Zpravidla lepší fyzioterapie, možnost intenzivnější farmakoterapie než lze v podmínkách standardního odd.

- Možnost kontinuálního podávání i.v. léků pumpou
(při léčbě komorbidit, komplikací či při dávkování methylxantinů (syntophyllinu))
- Neinvazivní plicní ventilace
- Invazivní plicní ventilace
(resp. možnost zajištění optimálního okamžiku pro překlad k invazivní ventilaci)
- Ne hypotetická, ale reálná šance na úspěch v případné KPR

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Koho uložit na JIP (buď uložení „rovnou ze sanity“ nebo po selhání předchozí léčby):

- Výrazná klidová dušnost
  - neschopnost mluvit ve větách
  - výrazné zapojování pomocných dechových svalů
  - tachypnoe a mělké dýchání
- Zmatenost, letargie, kóma
- Perzistující nebo horšící se hypoxemie
- Acidóza, hyperkapnie
- Hemodynamická nestabilita (obvykle tachykardie a/nebo hypotenze)
- Selhávání dalších orgánů

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Umělá plicní ventilace

Neinvazivní plicní ventilace (NIV)

- výrazně preferovaná
- bezpečná (ale může selhat)
- měla by být k disp. na každém JIP ošetřujícím plicní/interní pacienty
- V někt. nemocnicích užívána i na std. odděleních

Invazivní plicní ventilace (IPV)

- vyhrazená pro ARO či „vyšší JIP“
- vysoká mortalita: 17-49%
- indikaci IPV nutno řešit přísně individuálně

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Neinvazivní plicní ventilace (NIV)

Formální indikace – jsou splněna alespoň 2 ze 3 kritérií:

- Střední až těžká klidová dušnost se zapojením pom. dých. Svalů
- Respirační acidóza ($\text{pH} < 7,36$) anebo hyperkapnie ($\text{pCO}_2 > 6,5 \text{ kPa}$)
- Dechová frekvence nad 25/min (či nad 30/min)

V praxi ale spíše reagujeme až na zhoršování výše uvedených příznaků navzdory léčbě.

Ventilátor Phillips V60

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Neinvazivní plicní ventilace (NIV)

oronasal

nasal

pillows

total face

mouthpiece

helmet

V indikaci léčby exacerbace CHOPN se zdaleka nejčastěji užívá **oronasální maska.**

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Neinvazivní plicní ventilace (NIV)

Kontraindikace NIV:

- zástava dýchání
- somnolence, zhoršený stav vědomí
- závažná hemodynamická nestabilita
- nepolupracující nemocný
- vysoké riziko aspirace
- velké množství vykašlávaného sputa
- poranění nebo abnormalita obličeje či nazofaryngu

- relativně i monstrózní obezita
- tíže acidózy:
  - pH<7,25 v době napojení: 70% riziko intubace
  - pH<7,25 po 2 hodinách NIV: 90% riziko intubace

Confalonieri M, Garuti G, Cattaruzza MS, et al., A chart of failure risk for noninvasive ventilation in patients with COPD exacerbation. Eur. Respir J. 2005; 25:348-55

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Neinvazivní plicní ventilace (NIV)

Udávaná úspěšnost NIV: 80-85%

Přínosy: snížení potřeby IPV, zkrácení hospitalizace

Nastavení NIV:

Režim BiPAP (dvouúrovňový přetlak)

- nádechový tlak (iPAP): 12-20cm H₂O

- výdechový tlak (ePAP): 4-8cm H₂O

- FiO₂: 30-40%

Pro dobrý efekt NIV je třeba spolupráce nemocného.

- proto používat žádnou nebo jen mírnou sedaci

Podle potřeby je možné NIV přerušovat a znovu spouštět.

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Neinvazivní plicní ventilace (NIV)

Ukončení NIV:

- 1) Úspěšné (vymizení či redukce resp. insuficience)
- 2) Neúspěšné
  - Netolerance masky nemocným
  - Netěsnost masky (větší než ventilátor vykompenzuje)
  - Apnoe
  - Zhoršení stavu vědomí
  - Zhoršení acidobazické rovnováhy, progrese hyperkapnie
  - Rozvoj oběhové nestability, rozvoj arytmií
  - Zahleňování pro neuspokojivou expektoraci

Exacerbace CHOPN

Léčba exacerbace:

Invazivní plicní ventilace (IPV)

Indikace:

1. Neinvazivní ventilaci nelze použít
2. Neinvazivní ventilace selže

Ventilace skrz orotracheální kanylu či přes tracheostomickou kanylu

Řízení ventilace :

- **Objemové** – účinnější, ale hrozí barotrauma a pneumothorax či pneumomediastinum
- **Tlakové** – nelze garantovat dostatečnou ventilaci

Odvykání od ventilátoru:

- Obtížné (pro nízkou sílu dechových svalů)
- V případě časného odpojení před tracheostomií lze zkusit přechod na NIV

Úmrtnost na IPV při exac. CHOPN: 17-49% a další pac. zůstávají dlouhodobě závislí na UPV

Exacerbace CHOPN

Prevence exacerbace:

Efektivní opatření

- 1) Přestat kouřit
- 2) Očkování proti chřipce a pneumokoku
- 3) Důraz na zacvičení v obsluze dlouhodobého inhalátoru (ev. výměna za více vyhovující)
- 4) Dlouhodobá terapie inhalačními LAMA (dlouho působící anticholinergika)
- 5) Roflumilast (inhibitor fosfodiesterázy 4)
- 6) Plicní rehabilitace

Sporná opatření:

- Inhalační kortikosteroidy
- Statiny
- Betablokátory

Neúčinné:

- Methylxantiny (theofyliny)

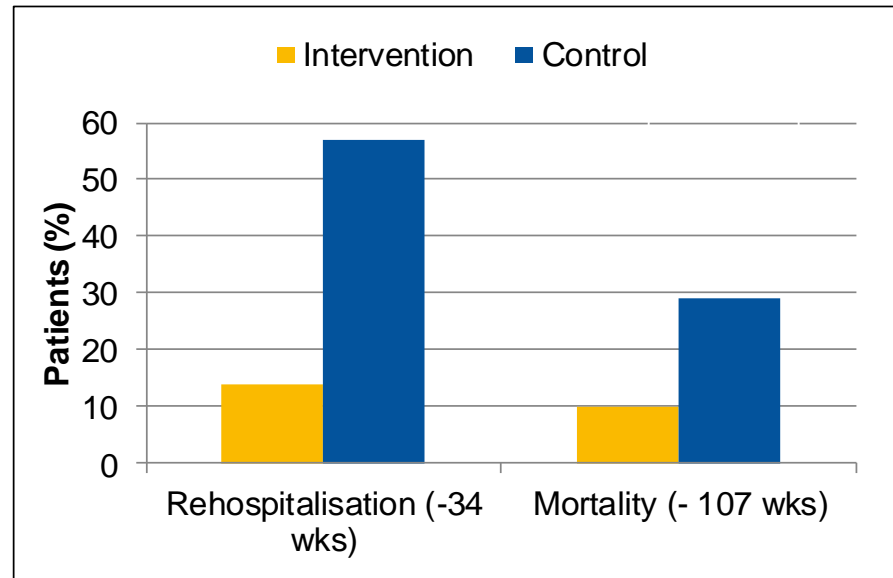
Exacerbace CHOPN

Prevence exacerbace:

- Z uvedeného přehledu je neúčinnější rehabilitace a fyzioterapie
- Metaanalýza z databáze Cochrane
  - výstupy z 9 randomizovaných studií a z 432 pacientů po exacerbaci CHOPN
  - skupina s rehabilitací a cvičením x kontrolní skupina bez rehabilitace

Snížené riziko rehospitalizace (OR: 0,22)

Snížené riziko mortality (OR: 0,29)

Puhan et al. Cochrane Database of Systematic Reviews 2011 (10).

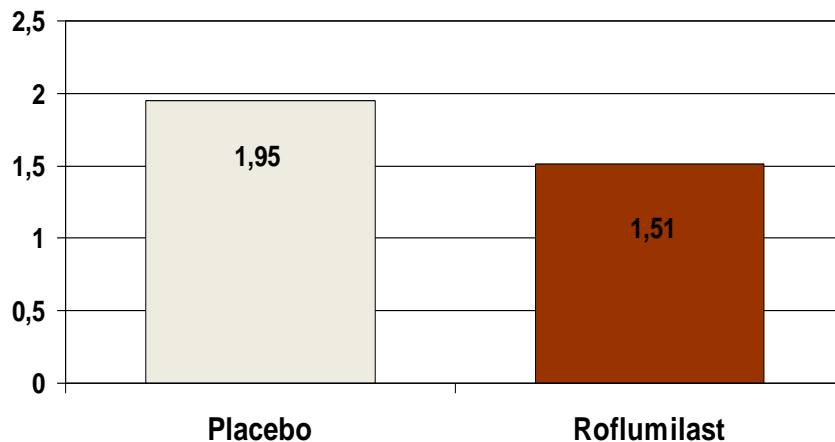
Exacerbace CHOPN

Prevence exacerbace:

A z léků je patrně nejúčinnější Roflumilast

- indikován pro pacienty s bronchitickým fenotypem od stadia CHOPN 3
- ev. lze indikovat u nekachektických pac. s fenotypem častých exacerbací (od CHOPN 3)

Pacienti s častými exacerbacemi (> 2 za rok)
Počet exacerbací za rok

Pacienti s méně četnými exacerbacemi (0-1 za rok)
Počet exacerbací za rok

